

נדב גלאון - רופא ראשי, החקלאית
galon@hachaklait.co.il

שנת בריאות מיוחדת לא קלה ולא משעממת

בהיבט הווטרינרי, הייתה זאת שנה שהתחילה בשלווה יחסית ובהמשכה, סערה רזפה סערה. המלאכה רבה לפנינו, מחלות רבות לפתחנו ועל אף זאת רפת החלב ממשיכה להתקדם ולהתפתח - סקירתו הקצרה של ד"ר נדב גלאון, הרופא הראשי של החקלאית

מחלות ייצור

עצירת שליה ודלקת רחם - שתי המחלות, הוותיקות והמוכרות, שמרו השנה על שיעור תחלואה דומה לזה של השנים האחרונות. לצערנו "התרגלנו" לנוכחותן ואף לנזק שנגרם על ידן. אמנם אנחנו יודעים לטפל בהן כדי למזער את נזקיהן, אך לא יודעים למנוע את הופעתן. זאת בעיקר מכיוון שחלק מהגורמים להן עדיין עלומים וכנראה אינם פשוטים. לאור חוסר ההתקדמות מזה שנים רבות, נעשה כעת מאמץ בארץ ובארצות מפותחות אחרות לחקור לעומק רב יותר את גורמי ומנגוני האלימות של המחלה. נקווה שמחקרים אלו יניבו פירות שיאפשרו מניעה טובה יותר פחות תחלואה בעתיד.

תחלואה משנית ולאפשר ייצור והתעברות מיטביים בתנאים הקיימים.

שלשולים והפרעות עיכול - בתופעות אלו נראה כאילו יש עלייה בשיעור האירועים בפרות חולבות, אך ייתכן וזאת רק הטיה והחמרה לכאורה שנגרמה עקב שינוי לטובה בניטור ובדיווח. מכיוון שלהפרעות עיכול אין הגדרה אחידה וקיימת רגישות דיווח שונה בין משקים שונים, קשה להשוות ולהכליל ברמה ארצית. הגורמים לשלשול יכולים להיות רבים, ולכן ללא תחקיר מסודר ולעתים גם אחריו, קשה להגיע לחקר סיבות האירוע. "החקלאית" מפעילה כיום שני תזק"ם (תזונאים קליניים) לשירות הלקוחות ורופאי האזורים, לתחקור אירועים באזור ההשקה החשוב שבין רפואה וטרינרית להזנה, ומרכזת דיווחי רופאים ולקוחות כדי לקבל תמונת אירועים ארצית.

חרף שיפורי ההזנה והממשק, קשה לפרה בתחילת התחלובה כיום, בדרישות הפיזיולוגיות והקלוריות ועם כמות החלב שהיא מייצרת, לאזן בין הכנסת והוצאת האנרגיה. על אף כל פרוטוקולי ההגמעות והתוספים, קירובי המזון והצינון המצמצמים את התופעה ואת נזקיה - גם כאן טרם הושגה פריצת דרך משמעותית

דלקת עטין - המחלה שכונתה בעבר "מלכת המחלות", מבחינת חשיבות ונזק כלכלי, עדיין איתנו ומאיימת "לשוב ולהרים ראש". ברוב המשקים המונעים צפיפות, המקפידים על קלטור, אוורור הסככה ועל ממשק החליבה היגיני, המחלה בהחלט ברת שליטה. במרבית הרפתות כמות האירועים הקליניים החדשים בפרק זמן נמוכה ורמת הסת"ס טובה מאוד עד מעולה (גם בשקילה וגם בשיווק). אצל חלק מהרפתנים נשמרו הרגלי הטיפול התרופתי מתקופות סוערות יותר, וזה הזמן לבחון אם ניתן לטפל בפחות תרופות לטובת הפרה, הכיס והצרכן. ניטור חיידקים מחוללי דלקת חשוב גם במשקים שבהם נראה שהכול בסדר. מומלץ לשלוח מדי רבעון מספר דגימות מדלקות קליניות חדשות או מפרות גבוהות סת"ס לניטור שגרתי של "מה שיש" וכדי לזהות הפתעות לא נעימות כבר בראשיתן.

קטוזיס ומאזן אנרגיה שלילי - גם תופעות אלו עדיין איתנו ברמה דומה לשנים הקודמות. תנובת החלב ממשיכה לעלות ולכן, חרף שיפורי ההזנה והממשק, קשה לפרה בתחילת התחלובה כיום, בדרישות הפיזיולוגיות והקלוריות ועם כמות החלב שהיא מייצרת, לאזן בין הכנסת והוצאת האנרגיה. על אף כל פרוטוקולי ההגמעות והתוספים, קירובי המזון והצינון המצמצמים את התופעה ואת נזקיה - גם כאן טרם הושגה פריצת דרך משמעותית. עם זאת יש חשיבות לניטור, לאבחון בדרכים שונות, למניעה ולטיפול כדי למזער את ההשפעה על

פוריות, התעברות והפלות - פוריות היא היכולת הגנטית והפנוטיפית של עגלה או פרה להתעבר. בתחום הטיפוח, למרות הביקורת "מהשטח" על ירידה בפוריות ועל צורך באון כלאיים של גזעים אחרים, בהשוואה שבוצעה לאחרונה בין מספר מדינות מובילות בטיפוח פרות הולשטיין,

נמצא כי רמת הטיפוח של פרות בנות בישראל לא נופלת ואף עולה על עמיתותיה, הן בייצור חלב והן בפוריות בנות.

בשיעורי ההתעברות, בהשוואה רב שנתי, יש עליות ויש ירידות. התנודות מושפעות מגורמי ממשק בולטים כגון קיצור ימי המנוחה, העברת הזרעות לקיץ, שונות בעילות הצינון ומגורמים רבים אחרים. בבדיקה מעמיקה של נתוני השנים האחרונות נמצא כי יש מתאם חיובי בין ייצור חלב גבוה ובין התעברות טובה, הן ברמת הפרה והן ברמת העדר. כלומר, ממשק טוב והקפדה על הפרטים הקטנים מועילים להשגת שתי המטרות גם יחד וכי אין סתירה ביניהן, כפי שנטען לא אחת.

ברמת ההפלות נשמרה יציבות. יש שונות גדולה בין משקים שלא קל להסבירה.

נאוספורה נשאר גורם ההפלה המוביל ד"ר זורן טיומקין מרכיב סנדל על טלף ונכון להיום אין לו מניעה בחיסון. ניתן לבצע בעיור ב"דחיקה" על ידי הוצאת פרות חיוביות, אך התהליך ארוך ויקר ולא פופולרי בתקופה של "ייצר כפי יכולתך".

גורם הפלה חשוב אחר הוא BVD שנגדו חשוב לחסן בכל רפת וכן להצטרף לתכנית השליטה שמציעה החקלאית, מאפשרת לזהות את הנשאים התמידיים (PI) מיד לאחר לידתם, להוציאם מהעדר וכך למנוע המשך הפצה והדבקה.

טילוף מניעתי צריך להתבצע פעמיים בשנה למניעת צרות. חשוב לנטר הנגעים בעת הטילוף ולדווח עליהם בתכנת הניהול וכך לשפר את יכולת השליטה והמניעה

התסכול על הנזק הכלכלי הנלווה אליהן ועל חוסר היכולת למנוע אותן כפי שהיינו רוצים.

פה וטלפיים - לאחר רצף של מספר שנים עם אירועים, בשנת 2010 לא היה ולו אירוע אחד. לעומת זאת, עם תחילת 2011 יש מספר מדינות במזרח הרחוק והקרוב ואחת באירופה שדיווחו על המחלה, בין מקרים בודדים לבין התפרצויות רחבות וסוערות. כלי המגן העיקרי שלנו בישראל הוא חיסון. החיסון צריך להינתן בזמן ולכולם, גם לשכניהם של עדרי החלב. ריבוי הנוסעים, היועצים והעובדים כיום בחו"ל מהווה סיכון נוסף להחדרת המחלה למשקים בישראל.

קדחת קיקיונית - בשנה האחרונה חוונו התפרצות חמיישית בעשור האחרון. ההתפרצות הייתה רחבה ורבת נזק ובנוסף לאזורי הפגיעה ה"קבועים", הייתה השנה גם פגיעה חמורה ברפתות בעמק חפר. כרגע אנחנו נערכים לקראת קיץ 2011 בבדיקת וברכישת כמות מספקת של מנות תרכיב לכל המשקים שירצו בכך. החיסון אינו מושלם, הוא חיסון רשות ויש לבחון אותו בהיבטי הערכת סיכונים ויחס עלות-תועלת.

לשון כחולה - עד לפני מספר שנים נחשבה בישראל למחלת צאן בלבד. בשנים האחרונות הפכה המחלה בישראל כמו באירופה לאיום גם על בקר. ב-2008 וב-2009 חוונו התפרצויות רחבות בשתי רפתות בודדות.

נמצא כי יש מתאם חיובי בין ייצור חלב גבוה ובין התעברות טובה, הן ברמת הפרה והן ברמת העדר. כלומר, ממשק טוב והקפדה על הפרטים הקטנים מועילים להשגת שתי המטרות גם יחד וכי אין סתירה ביניהן, כפי שנטען לא אחת

צליעות - קבוצת מחלות הגורמות נזק מתמשך ומשמעותי ברפתות. הסיבות, בין אם הן זיהומיות או לא זיהומיות, ניתנות לניטור ולתחקור. ל"החקלאית" צוות מסור ומיומן לכך וניתן להזמין לכל רפת. טילוף מניעתי בין אם נעשה בעתו (בשלב מוגדר בתחלובה) או במועד מרוכז, בין אם על ידי טלף חיצוני או על ידי טלף מהצוות, צריך להתבצע פעמיים בשנה למניעת צרות. חשוב לנטר הנגעים בעת הטילוף ולדווח עליהם בתכנת הניהול וכך לשפר את יכולת השליטה והמניעה.

מחלות מגיחות

בניגוד למחלות הייצור המוכרות והקבועות, המחלות מגיחות כשמן הן, לרוב מפתיעות; במוקדי הפגיעה בארץ, בעוצמת הפגיעה ובתחושת

מחלת הפה והטלפיים

הודעת השירותים הווטרינריים

9 ינואר 2011

על פי דיווחים שקיבלנו (רשמיים ולא רשמיים), ישנן התפרצויות של מחלת פה וטלפיים במדינות שונות במזרח הרחוק ובמזרח הקרוב. קיים גם מידע על כך שישנן התפרצויות של זנים שלא נראו בארץ זמן רב.

היות וישראלים רבים משתתפים בפרויקטים חקלאיים במדינות שבהן קיימות התפרצויות של המחלה, נבקש מהחוזרים ארצה אשר ביקרו במשקי בעלי חיים רלוונטיים, או שהיו במגע עם בעלי חיים נגועים במחלה או חשודים כנגועים, לנהוג על פי ההוראות להלן:

- אין להחזיר לארץ בגדים או נעליים שהיו במשק שבו הייתה התפרצות.
- אין לבקר במשקים רלוונטיים בישראל (בקר, צאן, חזירים), אלא אם כן עבר לפחות שבוע מהשהייה האחרונה במשק נגוע.
- אין להשתמש בישראל בצידוד שהיה בשימוש במשק נגוע בחו"ל.

פה וטלפיים בבקר לבשר 2007

כמוכן, על בעלי המשקים לוודא כי הנכנסים למשק עומדים בקריטריונים הנ"ל.

על הוראות אלה להיות מיושמות כלשונו ובכך ניתן יהיה לצמצם את האיום של חדירת המחלה מבעלי חיים נגועים בחו"ל. ■

בתודה על שיתוף הפעולה

השירותים הווטרינריים ובריאות המקנה

בשנה האחרונה לא הייתה התפרצות רחבה באף רפת, אבל אובחנו פה ושם מקרים קלינית ומעבדתית. ממצאים אלה מוכיחים על נוכחות המחלה והאיום כאן. למרות השמועות העקשניות אין הוכחה לחדירת המחלה על ידי יבוא בקר או צאן מאוסטרליה.

כלבת - בשנת 2010 היו מעל 50 מקרים, רובם ככולם לא בבקר, לאחר מספר דומה גם בשנת 2009. באזורים חקלאיים נרחבים מאוימים כיום הבקר ומקנה אחר על ידי תנים, שועלים וכלבים משוטטים. בימים אלה בוחנים בגופים המתאימים את מדיניות המניעה והשליטה במחלה גם ברפתות חלב. שיעור התחלואה בבקר הוא אפסי, הבעיה היא הסיכון לעובדים ונזקי ההסגר הממושך לאחר אבחון מקרה. ראוי שכל מי שעוסק ברפת לאורך זמן יחוסן, ויפה שעת אחת קודם.

במפגשים ובספורים עם מבקרים מחו"ל לא אחת הם מתפעלים משני דברים; האחד הישגי הייצור המרשימים והשני שפע האירועים והאיומים, המעצימים עוד יותר את גודל הישגים. למרות הקשיים והחולאים רפת ישראל משיכה לייצר היטב

איומים עמומים - קיימים עוד מספר איומים של מחלות מגיחות בסביבתנו הקרובה הרחוקה. המידע עליהם והמעקב אחריהם קשה. לעתים יש אבחון ויש דיווח ולעתים לא זה ולא זה.

הפרה והעקה - נראה כאילו העיסוק ברווחת בעלי חיים הוא חדש ועכשווי, אך בעצם מדובר בנושא ותיק. הסיכון לרפתות ישראל הוא שקביעת התקנות והמדדים של טוב ורע, מותר ואסור, תיעשה ללא מעורבות מאזנת וללא השפעה ממתנת של מגדלים ושל קלינאים, אלא על ידי בעלי עניין כגון נבחרי ציבור, אנשי תקשורת ושיווק שזווית מבטם שונה בתכלית. חוסר איזון זה עלול ליצור תנאים קשים לכלכלית ובלתי ישימים לגידול ולהתנהלות. על המגדלים ונציגיהם לשמור על ערנות ועל מעורבות בתחום.

תרופות ותכשירים - עברנו שנה קשה של חוסרים, עיכובים ואירועים חריגים. אספקת תרופות ותרכיבים למקנה בישראל מבוססת במלואה על יבוא. עבור חלק מהספקים בחו"ל אנחנו "שוק" קטן עם בירוקרטיה גדולה ותוך כדי עיסוקם ברכישות ובמיזוגים אנחנו חווים חוסרים. נקווה ונפעל לשיפור.

סיכום

עברנו שנה לא קלה אבל בהחלט לא משעממת. במפגשים ובספורים עם מבקרים מחו"ל לא אחת הם מתפעלים משני דברים; האחד הישגי הייצור המרשימים והשני שפע האירועים והאיומים, המעצימים עוד יותר את גודל הישגים. למרות הקשיים והחולאים רפת ישראל משיכה לייצר היטב. נשתדל להמשיך לשמור על הקיים ולשפר את מה שניתן. ■

שנה מוצלחת לכולם!